

За да се разбере обаче цялостното проникване на българската литература в СССР, необходимо е да се вземат предвид и редица други произведения на наши писатели, включени в сборници с международен обхват или поместени в съветската периодика — списания и вестници, като напр. антологите: „В сердцах народов“ (1957), „Волшебная кисть“ (1957), „Сказки разных народов“ (1958), „Славянские сказки“ (1958), „Эпос славянских народов“ (1959), „Стихи о Ленине“ (1960), „Улыбка друзей“ (1962) и др. или периодични издания като: „Иностранная литература“, „Звезда“, „Нева“, „Юность“, „Смена“, „Знамя“, „Простор“, „Огонек“, „Дружба народов“, „Литературная газета“ и мн. др. Обемът на тази литература е също внушителен.

Показателни за отношението в Съветския съюз към преводите от българска литература са и стотиците отзиви и рецензии, появили се в съветския печат по повод на излезли наши книги. Ето напр. някои красноречиви заглавия на рецензии: „Волнующая героическая поэзия“ (Иностранная литература), „Голос братьев“ (Новый мир), „Рассказы о великих переменах“ (Вечерная Москва), „Люди большого сердца“ (Лит. газета), „Во имя жизни“ (Днестр), „Повесть о великой дружбе и мужестве“ (Красный флот), „Дорога к сердцам людей“ (Гудок), „Используйте эту книгу“ (Биология в школе), „Интересная, веселая книга“ (Молот), „Строители новой жизни“ (Вечерний Ленинград), „Мужественная, боевая лира“ (Лен. племя) и мн. др.

Преводите на руски език говорят за разпространението на художественото ни слово не само в СССР. Чрез тях нашата литература прониква все по-нашироко и по останалия свят. Станал световен език, от руски се превежда не само на многобройните езици на съветските народи. Чрез руските преводи нашата литература прониква в редица други европейски земи, в редица страни на Далечния изток. Това обстоятелство още повече повишава значението на преводите, излезли в СССР на руски. Големите успехи, отбелязани през двадесетгодишния период след Девети септември 1944 г. ни дават основание да вярваме, че и за в бъдеще българската художествена литература ще прониква все по-нашироко в СССР и чрез посредничеството на руския език — и сред други народи.

Тази възможност, както и високата култура на съветския читател слагат пред нашите майстори на художественото слово голямото задължение да пишат все по-добре, да издават все по-издържани произведения, които могат да представят с чест нашата родина. По този начин нашите писатели допринасят за културния обмен между народите, така те служат на делото на мира. Защото известно е, че няма по-добър пратеник на мира от хубавата, съдържателна високохудожествена книга.

НАШАТА БЕЛЕТРИСТИКА В НЯКОИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ СТРАНИ

Михаил Попов

Докато преди Девети септември 1944 г. в чужбина бяха известни само преводите на най-изтъкнатите представители на нашата класика като Иван Вазов, Пенчо Славейков, Елин Пелин, Йордан Йовков, а в отделни антологии и към 40 други автори, то сега ние можем да констатираме със задоволство факта, че за изминатия 20-годишен исторически период са издадени повече от 1450 тома българска проза, поезия и драма на 57 чужди езика в общо 24 000 000 екземпляра.

Особено силно е обществено-възпитателното въздействие, което упражнява българското художествено слово в братските социалистически страни. Неговите национални багри и поетическа красота одухотворяват преводите на повече от 670 книги

(предимно разкази, повести и романи), от които 200 в Чехословакия, 72 в Югославия, 70 в Полша, 68 в Китай, 63 в Румъния, 58 в Унгария, 36 в ГДР, в Албания — 6, в Корея — 3, в Монголия — 2.¹

Голям интерес читателските среди проявяват към образците на старите майстори, а също и към талантливите произведения на съвременните ни писатели. Най-много превеждат авторите, които намират радушен прием в чужбина, са: Иван Вазов в 108 издания на 27 чужди езика, Елин Пелин — 62 тома на 18 езика, Йордан Йовков — 48 тома на 15 езика, Любен Каравелов — 18 тома на 12 езика, и съвременниците: Георги Караславов — 73 тома на 20 езика, Ст. Ц. Даскалов — 54 тома на 17 езика, Людмил Стоянов — 36 тома на 14 езика, Андрей Гуляшки — 32 тома на 12 езика, Камен Калчев — 27 тома на 11 езика и т. н. Техните огромни тиражи (20—40 000) убедително сочат за нарастващия авторитет на нашата литература в чужбина. И именно от преводаческото майсторство зависи доколко то пресъздава пълноценно нейната творческа зрялост и демократични тенденции.

През 1952 г. културната общественост на ГДР се запозна с книгата разкази „Среща“ от Елин Пелин (прев. Клара Хунддорфер), с „Девојката от прохода“ и други разкази на Ст. Ц. Даскалов; в превод на Тома Топалов излиза през 1953 г. „МТ станция“ от Андрей Гуляшки и историческият роман „Светослав Тертер“ от Иван Вазов, а на другата година Егон Хартман превежда разказите му „Иде ли?“, „Дядо Йоцо гледа“, „Една българка“ и др. Излязлата през 1954 г. „Снаха“ от Георги Караславов претърпява 3 издания. В превод на Йозеф Клайн през 1957 г. се издава романът „Тютюн“ от Димитър Димов; „Златната ябълка“ и други разкази от Ангел Каралийчев имат 4 издания; последователно излизат преводите на „Ловецът Мирьо и аз“ и други разкази от Емилиян Станев, „В началото на века“ — Павел Спасов, романът „Септемврици“ — Емил Коралов, „Под игото“ — Иван Вазов, „Милосърдието на Марс“ — Людмил Стоянов; през 1959 г. — „Старопланинска легенда“ — Йордан Йовков, „Изкушение“ и други разкази — Елин Пелин и „Бай Ганьо“ от Алеко Константинов; „На живот и смърт“ от Димитър Ангелов, „Нонкината любов“ от Ивайло Петров; „Железният светилник“ и „Преспанските камбани“ от Димитър Талев се издават през 1961 г., а през 1962 г. — „Далеч от бреговете“ от Павел Вежинов.

На китайски език нашата художествена проза прониква както в преводи от руски и английски, така и от български оригинал. Здравите нравствени устон на честните български труженици и техните трудови подвизи и интимен живот са възлюбени в преводите на „Кон Камбера“ от Орлин Василев (превод на Лю Дзи Жън — 1950 г.); Йовковите разкази „Бялата лястовица“ и други се превеждат от английски през 1951 г.; „Мила родино“ и „Под игото“ от Иван Вазов излизат през 1950—1952 г. в превод на Шъ Джъ Цун; романът „Снаха“ на Георги Караславов (от руски превод Чен Дън) — 1951 г.; през 1953—1955 г. се превеждат „Селски истории“ и „Гарчо“ I и II част от Ст. Ц. Даскалов, „Овчарчето Калитко“ от Иван Хаджимарчев, „Гераците“ и „Земя“ на Елин Пелин (превод на Фан Уън), Любен Каравелов — „Българи от старо време“, „Холера“ от Людмил Стоянов. През 1956 г. излизат „Митрофан и Дормидолски“ на Иван Вазов, „Знамена на стадиона“ от Павел Вежинов и „МТ станция“ от Андрей Гуляшки; издават се и няколко сборника през 1952 г. с български разкази от Иван Вазов, Елин Пелин, Кръстьо Белев, Ангел Каралийчев, Ст. Ц. Даскалов, Здравко Сребров, Людмил Стоянов и др.

Итъжните полски преводачи София Волник, Елена Биховска, Халина Калита и Ян Вожнички възсъздават вярно и правдиво духа и идейната целенасоченост на нашата белетристика. Тя се посреща топло — нейните бликащи жизнени импулси намират жив отклик. Полските читатели получават творби от Веселина Геновска — „Състълени стени“ (прев. Жанина Гранека) — 1947 г., повестта „Гераците“ на Елин

¹ Библиографският обзор не включва изданията на нашата белетристика в Съветския съюз.

Пелин, „Мехмед Синап“ на Людмил Стоянов, „Немили-недраги“ на Иван Вазов и „Снаха на Георги Караславов, излезли през 1949 г. На следващата година се издава „Пленено ято“ на Емил Манов, „Под игото“ на Иван Вазов, „Втора рота“ на Павел Вежинов, както и романите на Ст. Ц. Даскалов — „Мелницата Липовански“, „Път“, „Без межда“ и „Гъшоко на фестивал“; през 1951 г. „Новодомици“ на Крум Григоров, а през 1952 г. „Случки из живота на Минко Минин“ от Гюнчо Белев; „В края на лятото“ и „Живите помнят“ от Камен Калчев и „Село Борово“ от Крум Велков през 1955 г. През 1956 г. излизат преводите на „Тютюн“ от Димитър Димов, „Орлово перо“ и други разкази от Елин Пелин, „Стъпки върху снега“ от Андрей Гуляшки, „Обикновени хора“ от Георги Караславов; „Престъплението на Иван Белин“ и други разкази и „Жетварят“ от Йордан Йовков — 1959 г.; „Харитининият грях“ — Ана Каменова, „Алхимия на любовта“ — Светослав Минков — 1960 г.; „Крадецът на праскови“ — Емилиан Станев — 1961 г., „Златното руно“ — Андрей Гуляшки и „Лъжовен свят“ — Ангел Каралийчев — 1962 г. В Избрани произведения на 1951 г. са отпечатани преводни творби на Георги Караславов, Ст. Ц. Даскалов, Людмил Стоянов, Ангел Каралийчев и др., а Антология от български писатели на XIX и XX в. — 1955 г. включва Любен Каравелов, Иван Вазов, Захари Стоянов, Тодор Влайков, Алеко Константинов, Людмил Стоянов, Антон Страшимиров, Георги Райчев, Петко Тодоров, Елин Пелин, Георги Караславов, Орлин Василев, Светослав Минков и др.

В Корея са обнародвани Избрани произведения на Иван Вазов.

На монголския читател са известни преводите на Избрани български разкази от Ст. Ц. Даскалов, Орлин Василев и др.

В Румъния се следят с голямо внимание българските преводни издания. През 1948 г. там излизат разказите „Професор Всезнайко разказва“ от Здравко Сребров (прев. Лиана Василиу), романът „Път“ от Ст. Ц. Даскалов 1949 г.; „Село Борово“ от Крум Велков — 1950 г.; „Гераците“ от Елин Пелин — 1951 г. (прев. Лучиа Годeanу); „МТ станция“ от Андрей Гуляшки и „Под игото“ от Иван Вазов (прев. В. Хрисики и Йон Джану) излизат през 1952 г.; „Втора рота“ от Павел Вежинов — 1953 г.; Харалан Русев — „По стръмнините“, „Светлини“ — Веселина Геновска. Преводи на „Бай Ганьо“ от Алеко Константинов и „Село Ведрово“ от Андрей Гуляшки от 1955 г.; на следващата година се издават „Тютюн“ от Димитър Димов, Каравелови разкази, „Партийна тайна“ от Марко Марчевски, „Алхимия на любовта“ от Светослав Минков и „Следите остават“ и „Произшествие на тихата улица“ от Павел Вежинов — 1957 г.; „Танго“ — Георги Караславов и „Белите коминочистачи“ — Павел Спасов — 1961 г.; „Контрарузузнаване“ от Андрей Гуляшки, „Хлябът на хората“ от Павел Спасов и „Железният светилник“ от Димитър Талев излизат през 1962 г. Издаден е също така Сборник български разкази, съдържащ творби от Иван Вазов, Елин Пелин, Кръстьо Белев, Ангел Каралийчев, Орлин Василев, Людмил Стоянов и др.

Нараства и броят на наши белетристични издания на словашки език. Още в 1946 г. в превод на Мария и Тома Топалски излиза „Дивата гора“ от Орлин Василев; „Жетварят“ от Йордан Йовков, „Стари времена“ от Константин Петканов; „Сребърният ключ“ и „Всемогъщият човек“ от Камен Калчев и „Село Борово“ от Крум Велков — 1947 г. Преводите на „Пленено ято“ от Емил Манов, „Ян Бибиян“ от Елин Пелин, „Зазоряване“ и „Холера“ от Людмил Стоянов, „Хайдутин майка не храни“ — Орлин Василев, „Под игото“ (превод С. Жахей) и „Немили-недраги“ от Иван Вазов се отпечатват през 1949 г.; „Път“ и „Своя земя“ от Ст. Ц. Даскалов, „Син на работническата класа“ от Камен Калчев, „Татул“ от Георги Караславов, „Бай Ганьо“ от Алеко Константинов (прев. Ковач-Варга), „Сребърната сватба на полковник Матов“ — Людмил Стоянов — 1950 г., „Пробивът“ и „Мирът“ от Кръстьо Белев — 1951 г.; „Живите помнят“ — Камен Калчев, „Повест за една гора“ — Емилиан Станев, „Тютюн“ — Димитър Димов, „Снаха“ — Георги Караславов се появяват в 1954 г.;

„Септемврици“ — Емил Коралов, „Ден последен“ — Стоян Загорчинов, „На живот и смърт“ — Димитър Ангелов — 1957 г. и т. н.

На сърбохърватски език, в превод на Емилия Анджелич, Момчило Йойч, Синиша Петронович се появяват Караславият роман „Татул“ (прев. П. Бешевич), 1945, „Стъпки в снега“ от Андрей Гуляшки (1947 г.) повестта „Планино, Пирин-планино“ от Кръсто Белев, „Село Борово“ от Крум Велков и „Път“ от Ст. Ц. Даскалов — 1948 г.; „Холера“ и „Мехмед Синап“ от Людмил Стоянов, „Ян Бибиан“, „На браздата“, „Гераците“ и „Земя“ от Елин Пелин, „Вечери в Антимовския хан“ и „Ако можеха да говорят“ — Йордан Йовков, „В тиха вечер“ — Емилиян Станев — 1949 г. и преводите на „Осъдени души“ от Димитър Димов — 1955 г., „Бай Ганьо“ от Алеко Константинов, „Дивата гора“, Орлин Василев — 1956 г. и др. Издадена е и Антология от съвременни български разкази.

На чешката общественост произведенията на българските писатели-разказвачи са представени в големи тиражи в превод на Зденек Урбан, Хана Райнерова, А. Максова и др. Произведения като „Бялата лястовица“ — Йордан Йовков, „Дядо Йоцо гледа“ от Иван Вазов, „Старият вол“ — Елин Пелин са излезли през 1945 г.; „Жетварят“ от Йордан Йовков — 1946 г. Преводите на „Снаха“ на Георги Караславов, „Нови хора“ („Случки из живота на Минко Минин“) — Гьончо Белев, „Стъклени стени“ — Веселина Генowska, „Ян Бибиан“ — Елин Пелин, „Селска хроника“ — Константин Петканов, „Зазоряване“ от Людмил Стоянов се отпечатват през 1948 г. Романът „Път“ на Ст. Ц. Даскалов, „В края на лятото“ — Камен Калчев, „Борба“, „Танго“ и „Татул“ — Георги Караславов — 1949 г.; Емил Манов — „Пленено ято“, Людмил Стоянов — „Холера“, „Мехмед Синап“, „Сребърната сватба на полковник Матов“, Иван Вазов — „Чичовци“ и „Немили-недраги“, Крум Велков — „Село Борово“, Ст. Ц. Даскалов — „Своя земя“ излизат през 1950 г.; Павел Вежинов — „Втора рота“, Георги Караславов — „Споржилов“, Любен Каравелов — „Българи от старо време“, Коста Ламбрев — „Средногорски партизани“, Антон Страшимиров — „Хоро“, през 1952 г.; Андрей Гуляшки — „МТ станция“, Ст. Ц. Даскалов — „Девойката от прохода“ и „Мелницата Липовански“, Алеко Константинов — „Бай Ганьо“ — 1953 г.; Петър Славински — „Последният шурм“, Павел Вежинов — „Сухата равнина“, Емил Коралов — „Септемврици“ през 1954 г.; Стоян Загорчинов — „Ден последен“, Марко Марчевски — „Митко Палаузов“, Елин Пелин — „Ветрената мелница“, Камен Калчев — „На границата“ — 1956 г.; Димитър Ангелов — „На живот и смърт“ — през 1957 г.; както и преводите на „Преспанските камбани“ и „Железният светилник“ от Димитър Талев и „Човекът от ъгъла“ от Богомил Райнов. През 1962 г. се издават „Обикновени хора“ от Георги Караславов, „Крадецът на праскови“ от Емилиян Станев, „Тютюн“ от Димитър Димов, а така също и Антология класически и съвременни български разкази.

Сред читателските маси в Унгария са представени главно съвременните ни произведения: „Холера“ от Людмил Стоянов (прев. Д. Бойкиев — 1948 г.), „Танго“ от Георги Караславов, „В тихата вечер“ — Емилиян Станев, „Под игото“ — Иван Вазов, които се появяват през 1950 г.; „Мелницата Липовански“ и „Път“ от Ст. Ц. Даскалов (прев. Илиеш Шандор) и „Село Борово“ от Крум Велков (прев. Биро Андраш) излизат през 1951 г.; „МТ станция“ от Андрей Гуляшки, „Сватба“ от Крум Кюляков, „В полето“ от Павел Вежинов, „Председател на селсъвета“ от Крум Григоров и „Снаха“ от Георги Караславов се издават през 1954 г., а „Тютюн“ от Димитър Димов — през 1955 г.; „Бялата лястовица“ и други разкази от Йордан Йовков през 1956 г.; „Златното руно“ и „Контраразузнаване“ от Андрей Гуляшки, „Железният светилник“ от Димитър Талев излизат през 1962 г. Издава се един том Избрани разкази на Елин Пелин, който съдържа „Андрешко“, „Спасова могила“, „Иглика“, „На браздата“, „Самодива“ и др. Две Антологии с български разкази съдържат Иван Вазов, Захари Стоянов, Тодор Влайков, Антон Страшимиров, Петко Тодоров, Алеко Константинов,

Елин Пелин, Георги Райчев, Йордан Йовков, Ст. Ц. Даскалов, Ангел Каралийчев, Кръстьо Белев и т. н., които излизат през 1962 г.

Разбира се, беглата и не съвсем пълна библиографска регистрация на преводите, изразена в изброяване на автори и произведения, не дава точната картина за проникването на нашата белетристика в чужбина. Необходимо е наши вещи специалисти и литературоведи да пристъпят към системно и подробно изследване, конкретно и задълбочено да разгледат състоянието и качеството на отделните преводи. Като се изключи статията на проф. Петър Динеков „Две полски антологии на българската литература“ и няколко още рецензии, нашият читател не е осведомен доколко и в каква степен съответните чужди преводачи са съумели да предадат адекватно идейно-художествената същност и характерните особености в стила и езика на даден български автор. Наложително е да се приведаат в известност и оценките за български книги, публикувани в чуждия печат.

Българската книга оказва плодотворно влияние за развиване на литературните връзки и духовното общуване с чужбина. Нашата белетристика съдейства за разширяване на културното сътрудничество между страните от социалистическия лагер, спомага за взаимното опознаване и приобщаване към културните ценности.

БЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА В ЗАПАДНИТЕ СТРАНИ

Николай Дончев

Не може да се каже, че българската литература е позната в западноевропейските страни. За това най-ярко показват понякога твърде странните бележки, които се появяват в някои западни издания, и то сериозни, като „Ларус мансюел“ например за нашата литература, в които освен груби фактически грешки, намираме и такива оценки, които направо будят и недоумение, и усмивка. Нима не беше действително просто комичен краткият очерк за българската литература в разкошното издание на голямото парижко издателство Ашет „Съвременните литератури в света“, което съевременно беше отбелязано и на страниците на „Литературна мисъл“? Но дали тук, в статията на този автор, Бернар Жорж, нямаше и някаква умисъл? Много неща, които съдържаеше този текст, ни дават решително основание да предполагаме известна умисъл.

Ако се върнем в близкото минало, което предшества историческата дата 9 септември 1944 г., можем да отбележим като най-сериозен опит на френски език да се представи българската литература, макар и в твърде сбита форма, книгата на бившия директор на Френския институт в София преди войната проф. Жорж Ато, озаглавена „Българска литература“, и излязла в поредицата „Панорами на чуждите литератури“ (издание Кра, Париж). Касае се, разбира се, до труд, написан от чужденец. До 9 септември 1944 г. българската литература имаше двама свои отлични познавачи и преводачи в Италия — Енрико Дамиани и Луиджи Салвини, които си отидоха, за жалост, много предивременно, но оставиха неколцина ревностни ученици — те продължиха и продължават след смъртта им тяхното забележително дело на български преводи.

Факт е, че след 9 септември 1944 г., вследствие на коренно променените условия за творчески труд, разгърнат в най-широк диапазон във всички области на националната култура, се даде нов и значителен тласък на усилията да се покажат по-крупни произведения на нашата художествена литература на външния свят, като се преведат на големите европейски езици. В това отношение се насърчиха усилията и на наши